

2. Сировой М. За цькування колег – штраф або громадські роботи // Права Людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи : сайт. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1551908206&fbclid=IwAR1D8kJv5sbWUqWcZnjtD25rTPuZ0d1bjh-CAG3spgNA2e8oUZFWpxHprU> (дата звернення: 24.03.2019).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII. *Голос України*. 2019. № 11.

4. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст. 412.

5. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ : Центр учб. літ., 2017. 544 с.

6. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини : указ Президента України від 25.07.2015 № 501/2015 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501/2015> (дата звернення: 24.03.2019).

Одержано 26.03.2019

УДК 343.71

НАТАЛІЯ ГЕННАДІЇВНА КАПУСТНИК,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ

Шахрайство є досить поширеним способом незаконного заволодіння чужим майном. Згідно зі статистики Державної судової адміністрації України, в 2014 році судами першої інстанції було засуджено 3764 людини за шахрайство, а кожного наступного року на 15–20 % більше. Зрозуміло, що реальна кількість випадків вчинення цього злочину, яке включає нерозкриті кримінальні правопорушення і випадки, коли жертва навіть не зверталася до поліції, в десятки разів більше. Винахідливість злочинців не знає кордонів і нові способи позбавити людину його грошей або майна виникають постійно. Шахраї діють на вулиці, в Інтернеті, по телефону і навіть приходять додому до жертви [1]. Водночас, статистика свідчить, що сьогодні шахрайство приймає форму не звичайних, «побутових» корисливих злочинів, а характеризується професіоналізмом, організованістю та попередньою спланованістю [2]. Тобто, у наш час все частіше відбуваються випадки вчинення шахрайства, що вчиняється організованими групами. Враховуючи вказане, окремого значення набуває виокремлення сучасних проблемних аспектів правового регулювання оперативно-розшукової протидії шахрайствам, що вчиняється організованими групами з одночасним окресленням перспективних шляхів їх усунення.

Взагалі існує декілька різнопланових думок фахівців у сфері ОРД щодо виокремлення стану правового регулювання різних процесів протидії злочинності, однак найбільш точно це можливо встановити за допомогою анкетування практичних працівників. Так, наприклад, опитуючи працівників підрозділів кіберполіції та кримінальної поліції О. В. Кривенком було встановлено, що в процесі правового регулювання оперативно-розшукової протидії шахрайствам, що вчиняються через мережу Інтернет, існують такі проблемні аспекти:

- в жодному нормативному акті немає розмежування між злочинами, що вчинені в мережі Інтернет (як частина об'єктивної сторони – місце вчинення злочину) та злочинами, що вчинені із використанням Інтернету як безпосереднього способу вчинення злочину, у зв'язку з цим сьогодні правова кваліфікація здебільшого відбувається виключно на підставі думки процесуального керівника;

- чітко не визначена підслідність кримінальних проваджень за фактами вчинення шахрайства через мережу Інтернет;

- в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» серед прав оперативних підрозділів не передбачено можливість здійснення «моніторингу мережі Інтернет»;

- серед повноважень поліції, передбачених ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» не відображені повноваження щодо протидії кіберзлочинності, зокрема шахрайствам, що вчиняються в мережі Інтернет, що відповідно свідчить про колізійність норм означеного

законодавчого акту із нормами Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»;

– до складу слідчо-оперативної групи не включають працівників кіберполіції, якщо кримінальне провадження відкрито за ч. 1–2 ст. 190 КК України, а його оперативно-розшукове забезпечення покладено на працівників кримінальної поліції;

– в жодному нормативному акті не регламентується конкретний суб'єкт проведення такого виду негласної слідчої розшукової дії як зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем чи не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК України) [3, с. 11].

Водночас, розглядаючи також доволі близьку до обраної тематики, проблематику протидії шахрайствам підрозділами карного розшуку взагалі, Я.В. Стрелюк на підставі аналізу думок практичних працівників зазначив, що однієї із головних проблем правового регулювання такого різновиду діяльності є відсутність Загально державної Програми по протидії шахрайству. Вказане останній обґрунтовує тим, що на сьогоднішній день протидія шахрайству так би мовити «розпорошена» в багатьох законодавчих та підзаконних нормативних актах, у тому числі і відомчих. Відсутність такої Програми не дозволяє визначити мету, принципи й основні напрямки протидії із шахрайством, здійснити розрахунок ресурсного забезпечення протидії з цим злочином, врешті-решт спрогнозувати тенденції розвитку шахрайства. Більш того, як свідчить вітчизняний та зарубіжний досвід, значення концептуального забезпечення протидії шахрайству традиційно недооцінюється. Наука здебільшого відстає від кримінальної реальності, лише констатуючи появу нових видів шахрайства, виправдуючи або, навпаки, відкидаючи державні заходи реагування. Не можна не помітити й іншої негативної тенденції, коли завчасно розроблені науковцями та оформлені у вигляді документів концепції, методичні рекомендації тощо найчастіше ігноруються практикою. Причина тут, на його думку, криється у відсутності правового механізму, який би зобов'язував впроваджувати результати наукових досліджень у практику [4, с. 74].

Разом з цим, спільним для думок вказаних вчених є те, що вони пропонують усунути такі недоліки шляхом внесення конкретних змін та доповнень до чинного законодавства. На нашу думку, пропозиції перелічених та інших вчених є корисними також для тематики правового регулювання оперативно-розшукової протидії шахрайствам, що вчиняється організованими групами.

Отже, аналіз теоретично-емпіричного матеріалу дозволяє стверджувати, що сьогодні процесу правового регулювання оперативно-розшукової протидії шахрайствам, що вчиняється організованими групами притаманні такі проблемні аспекти:

- 1) в жодному нормативному акті не закріплено за конкретним підрозділом поліції обов'язку протидії вказаному виду злочинності;
- 2) відсутність чіткої правової регламентації питань міжнародного співробітництва з питань протидії шахрайствам, що вчиняються організованими групами;
- 3) нормативна невизначеність шляхів забезпечення безпеки осіб, які негласно співпрацюють з поліцією під час оперативно-розшукової протидії злочинності та шляхів їх мотивування через надання грошових винагород.

Висновок. Підсумовуючи наведене зроблено висновок, що окреслені у публікації проблемні аспекти можливо усунути шляхом аналізу та впровадження у законотворчий процес розроблених останнім часом вченими і практиками пропозицій та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України, Законів України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність» та відомчих нормативних актів, зокрема закритого характеру.

Список бібліографічних посилань

1. Мошенничество в законодательстве Украины // Pozov.com.ua : сайт. URL: <http://www.pozov.com.ua/posts/moshennichestvo.html> (дата звернення: 21.03.2019).
2. Статистична інформація // Генеральна прокуратура України : офіц. сайн. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html> (дата звернення: 21.03.2019).
3. Стрелюк Я. В. Оперативно-розшукова протидія шахрайствам підрозділами карного розшуку ОВС України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2018. 20 с.
4. Кривенко О. І. Оперативно-розшукова протидія шахрайствам через мережу Інтернет : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2018. 20 с.

Одержано 26.03.2019